

Asia: OM 31/41/2015

Lapsenhuoltolain uudistaminen

Yleistä

Onko teillä yleistä lausuttavaa työryhmän ehdotuksesta?

Maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö toteaa, että yksikkö pitää ehdotettuja muutoksia edellä mainittuun lainsäädäntöön perusteltuina.

Maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikön lausunto on valmisteltu yhdessä maistraattien henkilö-, perhe- ja jäämistöoikeudellisten asioiden prosessinkehittämissyhmän kanssa, jossa on edustus kaikista maistraateista. Prosessiryhmä on kiinnittänyt huomioita ehdotuksessa oleviin maistraattien toimintaan vaikuttaviin seikkoihin. Niitä on kommentoitu pykäläkohtaisesti. Maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö katsoo, että säännösten soveltamisen osalta paras käytännön tieto on nimenomaan maistraateilla ja maistraateilta tulleisiin kommentteihin on hyvä kiinnittää erityistä huomiota.

Lapsenhuoltolain yleiset säännökset (1. luku; 1-5 c §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

5 a § (s. 29) ”Velvollisuus ilmoittaa aiotusta muutosta”

”Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi lapsen vanhemmalle velvollisuus ilmoittaa etukäteen toiselle vanhemmalle aikomuksestaan muuttaa asuinpaikkaansa, jos muutolla on vaikutusta lapsen huollon tai tapaamisoikeuden toteutumiseen. Säännöksellä toteutetaan Euroopan neuvoston ministerineuvoston vuonna 2015 hyväksymää suositusta. Ehdotuksella pyritään kannustamaan vanhempia pohtimaan jo etukäteen oman muuttonsa mahdollisia vaikutuksia lapsen huollon ja tapaamisoikeuden toteutumiseen ja järjestelemään tarvittaessa nämä asiat oikeudellisesti uudelleen. Ehdotuksella ei puututa lain säännöksiin siitä, että toinen yhteishuoltaja ei voi yksipuolisesti muuttaa lapsen asuinpaikkaa, vaikka lapsi asuisikin hänen luonaan. Alaikäisen lapsen puolesta tehtyyn muuttoilmoitukseen liittyvää rekisterimerkintämenettelyä on vastikään

täsmennetty kotikuntalain (201/1994) 15 §:ään tehdyllä muutoksella (669/2016), jolla varmistetaan molempien huoltajien kuuleminen muuttotilanteessa.”

Kun em. tekstiä vertaa kotikuntalain (KKL) 15 §:ään on havaittavissa ristiriita. KKL:ssa todetaan, että ”maistraatin on varattava tarvittaessa hänen huoltajilleen tilaisuus antaa määräajassa selvitys ilmoituksen johdosta”. KKL:n sanamuoto ei edellytä aina kuulemista, kuten em. ehdotuksen tekstissä väitetään (”15 §:ään tehdyllä muutoksella varmistetaan molempien huoltajien kuuleminen”). Lisäksi terminologia on eri. KKL:ssa puhutaan huoltajista. Lähtökohtaisesti huoltajat yhdessä tekevät alaikäistä koskevat päätökset. Ehdotuksen 5 a §:ssä säädetään velvollisuus ilmoittaa muutosta toiselle vanhemmalle.

5 b § (s. 52) : Huoltajan esteellisyys.

”Huoltaja ei saa edustaa lasta tämän henkilöä koskevassa asiassa, jossa vastapuolena on hän itse tai lapsen huoltaja taikka jossa huoltajan ja lapsen edut saattavat muusta syystä joutua ristiriitaan keskenään.” Lain perusteluissa mainitaan esimerkkinä tällaisesta tilanteesta lähestymiskiellon hakeminen lapsen suojaksi lapsen toista huoltajaa vastaan. Olisi hyvä, jos lain perusteluissa otettaisiin kantaa myös hyvin tavanomaiseen tilanteeseen maistraatissa eli turvakiellon hakemiseen toista huoltajaa vastaan. Tästä enemmän seuraavassa.

5 c § (s. 53) Edunvalvojan määrääminen huoltajan sijaiseksi.

”Pykälän 1 momentin mukaan lapselle voitaisiin määrätä edunvalvoja huoltajan sijaiseksi, jos huoltaja on esteellisyyden, sairauden tai muun syyn vuoksi estynyt edustamaan lasta. Jotta edunvalvojaa ei jouduttaisi määräämään merkitykseltään vähäisiin asioihin, edellytetään lisäksi, että edunvalvojan määrääminen on tarpeen asian selvittämiseksi tai muuten lapsen edun turvaamiseksi. Säännös koskee edunvalvojan määräämistä huoltajan sijaiseksi lapsen henkilöä koskevassa asiassa. Jos kysymys on lapsen edustamisesta tämän taloudellisessa asiassa, edunvalvojalle määrätään sijainen noudattaen holhoustoimesta annetun lain säännöksiä.

Jos lapsella on kaksi huoltajaa ja vain toinen heistä on esimerkiksi sairauden vuoksi estynyt edustamaan lasta, edunvalvojan määrääminen ei yleensä ole tarpeen lapsen edun turvaamiseksi, koska toinen huoltaja voi 5 §:n 2 momentin nojalla tehdä yksinkin päätöksen kiireellisessä asiassa. Sitä vastoin tilanteessa, jossa huoltaja on esteellinen, ei toinen huoltaja voi yksin edustaa lasta.

Pykälän 2 momentissa säädetään siitä, että huoltajan sijaiseksi määrättävään edunvalvojaan sovelletaan muutoin holhoustoimesta annetun lain säännöksiä. Holhoustoimesta annetun lain 72 §:n mukaisesti alaikäistä lasta koskevassa asiassa hakemuksen voivat tehdä muun muassa holhousviranomaisena toimiva maistraatti, sosiaalilautakunta sekä lapsen vanhempi ja huoltaja. Mainitun lain 11 §:ssä ja 12 §:n 3 momentissa säädetyn mukaisesti sijaisen voi määrätä tuomioistuin tai maistraatti.”

Turvakiellon osalta voidaan kysyä, toisiko EV-sijainen mitä lisäarvoa? Parempi vaihtoehto voisi olla turvakieltopäätöksestä tiedottaminen toiselle huoltajalle oikaisuvaatimusosoituksin. Turvakieltoasiat ovat usein kiireellisiä ja siksi ratkaisut pitäisi voida tehdä ilman aiheettomia viiveitä. Lähestymiskielloissa tuomioistuin voi määrätä lähestymiskiellon yhteydessä tarvittaessa edunvalvojan sijaisen

Huoltajat ja tapaamisoikeus (2. luku; 6-12 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

6 a § (s 54) Eräiden isyysratkaisujen vaikutus lapsen huoltoon.

Pykälä on uusi. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi isyyden vahvistamisen ja isyyden kumoamisen vaikutuksesta huoltajuuteen eräissä tilanteissa. Selvempää olisi, jos isyyden kumoaminen aina päättäisi huoltajuuden. Kansalaisten on hyvin vaikea ymmärtää, miksi isyyden kumoaminen ei kaikissa tapauksissa päätäkään huoltajuutta. Niin sanotulle normaalille elämälle on vierasta, että isyyden kumoamisen jälkeenkin isä säilyy edelleen huoltajana. Tämä tilanne on ongelmallinen myös tuomio-istuimissa. Käytännössä useimmissa lakiin nyt esitetyissä tilanteissa, joissa huoltajuus olisi pitänyt erikseen päättää, huoltajuus on jäänyt voimaan eikä asiaa ole tuomioistuimessa huomattu ottaa käsittelyyn.

7 b § (s 61) Vuoroasumisen ja tapaamisoikeuden ehdoista sopiminen.

”Kun sovitaan vuoroasumisesta tai tapaamisoikeudesta, sopimuksesta tulee ilmetä vuoroasumisen taikka tapaamisen ja luonapidon tarkemmat ehdot. (2 mom.) Vuoroasumista koskevaan sopimukseen on kirjattava, kumpi koti ilmoitetaan lapsen viralliseksi asuinpaikaksi.”

Vuoroasumisesta huolimatta lapsella voi siis olla vain yksi kotikunta ja siellä oleva asuinpaikka. Sosiaalilautakunnan vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen päätökseen sisältyvä määräys lapsen asumisesta merkitään väestötietojärjestelmään lapsen huollon sisältöä koskevana tietona. Muutoin toista osoitetta ei väestötietojärjestelmään lapselle merkitä. Säännös vaikuttaa riittävän selkeältä lapsen asumistietojen rekisteröinnin kannalta.

9 a § (s 66) Tarkemmat määräykset vuoroasumisesta ja tapaamisoikeudesta. (Yksityiskohtaisisten perusteluiden 3. kpl)

”Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan tuomioistuimen on vuoroasumista koskevaa päätöstä harkitessaan otettava omasta aloitteestaan esille päätöksen vaikutus lapsen kotikuntalain mukaiseen asuinpaikkaan. Perustelujen osalta viitataan edellä 7 b §:n 2 momentin perusteluihin. Lopullisen päätöksen kotikuntalain mukaisesta asuinpaikasta tekee maistraatti, mutta kotikuntalaissa annetaan merkitystä myös henkilön omalle näkemykselle. Tämän vuoksi momentin toisessa virkkeessä ehdotetaan säädettäväksi, että vuoroasumista koskevassa päätöksessä tuomioistuimen tulisi tarvittaessa määrätä, kumpi koti ilmoitetaan lapsen viralliseksi asuinpaikaksi. Jos huoltajien välillä ei olisi järjestelmän selostamisen jälkeen tästä erimielisyyttä, erillistä määräystä ei tarvittaisi.”

Maistraatin ehdotus: ”Vuoroasumista koskevassa päätöksessä tuomioistuimen tulisi määrätä, kumpi koti ilmoitetaan lapsen viralliseksi asuinpaikaksi.”

Ehdottomasti parempi olisi, että virallisesta asuinpaikasta aina määrätään tuomioistuimen päätöksellä tai sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella. Erimielisyys syntyy herkästi, eikä maistraatti ole oikea paikka ratkaista riitaa vuoroasumistilanteessa.

Oikeudenkäynti (3. luku; 14-17 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Ei huomautettavaa.

Huolto- ja tapaamisriitojen tuomioistuinsovittelu (3 a. luku; 17 b ja 17 d §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Ei huomautettavaa.

Vieraassa valtiossa annettu päätös ja lapsen palauttaminen (6. luku; 39 ja 41 §)

Lausuntonne ehdotetuista säännöksistä?

Ei huomautettavaa.

Asetuksenantovaltuus (7. luku; 49 §)

Lausuntonne ehdotetusta säännöksestä?

Ei huomautettavaa.

Liitelait

Onko teillä lausuttavaa liitelakeihin ehdotetuista muutoksista?

Ei huomautettavaa.

Vaikutukset

Onko ehdotuksen vaikutukset mielestänne arvioitu asianmukaisesti?

Ehdotuksen vaikutukset on mielestämme arvioitu asianmukaisesti.

Muuta

Onko teillä muuta lausuttavaa työryhmän ehdotukseen liittyen?

Ei lausuttavaa.

Kanerva Tuija

Itä-Suomen aluehallintovirasto - Maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikkö